

Marek Musioł

Przegląd interwencji wojskowych i cywilnych UE w Afryce na przykładzie Demokratycznej Republiki Konga

W odpowiedzi na rosnące zagrożenia na arenie międzynarodowej w 1999 roku rozpoczęła się ewolucja Wspólnej Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony, która stanowiła istotny wkład w rozwój współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa oraz w kształtowanie zrębów unii politycznej. Obecnie Unia Europejska prowadzi w ramach Wspólnej Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony misje o charakterze cywilnym, cywilno-wojskowym i wojskowym w Europie oraz wykraczające poza ten obszar.

Od początku istnienia Wspólnot Europejskich zachodnioeuropejskie kraje realizowały postkolonialną politykę wobec państw afrykańskich, w tym zwłaszcza Afryki Subsaharyjskiej. Na podstawie rzymskich traktatów z 1957 roku afrykańskie oraz pozaafrykańskie kolonie państw zachodnioeuropejskich zostały stowarzyszone z powstałą wówczas Europejską Wspólnotą Gospodarczą¹. W wyniku procesu dekolonizacji państwa te odzyskały niepodległość, lecz polityczne i gospodarcze zależności z metropoliami pozostały. Po zakończeniu zimnej wojny obecna formuła unijno-afrykańskiej współpracy uległa znacznym przeobrażeniom.

Zaangażowanie UE w utrzymanie pokoju w Demokratycznej Republice Konga (DRK) stanowi wyraźną kontynuację pro-

wadzonej dotychczas europejskiej polityki. Od odzyskania niepodległości przez tę byłą belgijską kolonię interwencje w DRK podejmowane były wielokrotnie przez Francję i Belgię. Operacje ARTEMIS, EUFOR RD Congo, EUSEC, EUPOL RD Congo i EUPOL Kinshasa są przykładem wzrostu postkolonialnej regionalnej odpowiedzialności UE za bezpieczeństwo Afryki Subsaharyjskiej.

Wstęp

Europejski kolonializm i polityka zachodnioeuropejskich krajów odcisnęły piętno na sytuacji politycznej Afryki oraz na obecnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego państw Afryki Subsaharyjskiej². Nie pozostało to także bez wpływu na bezpieczeństwo i utrzymanie pokoju w tym regionie. Postkolonialnym wyzwaniem pozostają narzucone przez potęgi europejskie granice i systemy, które nie odpowiadają istniejącemu podziałowi etnicznemu i kulturowemu³. Sytuacja ta obecnie prowadzi do wewnątrzpaństwowych napięć i trwałej destabilizacji. Narzucone granice, które nie odpowiadały istniejącym rdzennym społecznym i etnicznym uwarunkowaniom, stanowią podstawową barierę

w kształtowaniu jedności narodowej na kontynencie afrykańskim⁴. Natura i percepcja władzy politycznej w niektórych afrykańskich państwach była także jednym ze źródeł zaistniałych sporów i konfliktów zbrojnych⁵. Zdaniem Barry'ego Buzana główny problem obecnej sytuacji w Afryce leży bezpośrednio w upadku państwa kolonialnego, co stanowi cenę gwałtownego i szybkiego procesu dekolonizacji⁶. W krajach afrykańskich nie powiodło się zaimplementowanie europejskiego modelu państwowości i rozwoju gospodarczego oraz zaszczepienie westfalskich form relacji międzynarodowych i westfalskiego systemu państwowego⁷. Wynikało to z historycznej słabości fundamentów państwowości w Afryce. Słabość jest pochodną istnienia różnorodnych aktorów i jednostek niepaństwowych, w szczególności klanów i plemion.

Unijne państwa podejmują działania, których celem jest utrzymanie regionalnego pokoju i bezpieczeństwa w regionie Afryki Subsaharyjskiej. Poza udzielaną pomocą rozwojową oraz współpracą w ramach formuły AKP (Afryka, Karaiby i Pacyfik) unijne kraje rozpoczęły w 2003 roku pierwszą w historii misję pokojową w Afryce, angażując się wówczas w konsolidację rozpoczętego w DRK procesu pokojowej transformacji.

W działaniach Unii Europejskiej wobec Demokratycznej Republiki Konga wyraźne są znamiona postkolonialnej polityki, gdyż jednym z kluczowych impulsów realizowanej przez państwa UE strategii jest podniesienie poziomu bezpieczeństwa w byłych afrykańskich koloniach⁸. Państwa UE utrzymują obecność militarną w Afryce Subsaharyjskiej⁹.

Rządy państw Unii Europejskiej zdają sobie również sprawę z faktu, że destabilizacja Afryki Subsaharyjskiej może mieć zarówno bezpośrednie, jak i pośrednie konsekwencje w Europie, zwłaszcza w europejskich syste-

mach gospodarczych¹⁰. Bez zapewnienia stabilności w regionach Afryki Subsaharyjskiej niemożliwy jest rozwój ekonomiczno-społeczny, osiągnięcie dobrobytu oraz stworzenie solidarnego, kompleksowego afrykańskiego systemu bezpieczeństwa¹¹. Upadłe państwa i konflikty nie tylko utrwalają ubóstwo na kontynencie, ale także przyczyniają się do rozwoju przestępczości zorganizowanej, nielegalnego handlu oraz terroryzmu¹².

Belgijski kolonializm z lat 1908–1960 odcisnął piętno na Demokratycznej Republice Konga. Językiem urzędowym jest francuski, jednostką monetarną frank kongijski. Ponadto zarówno Belgia, jak i Francja angażują się w bezpieczeństwo tego kraju. Uczestniczą w opracowywaniu rezolucji ONZ dotyczących sytuacji DRK oraz partycypują w unijnych misjach pokojowych w tym państwie. Mimo że w trakcie belgijskiego panowania zniesiono rażące formy wyzysku społeczno-gospodarczego na terytoriach Demokratycznej Republiki Konga, belgijski interwencjonizm był większy niż w pozostałych afrykańskich koloniach¹³. W konsekwencji brakowało kadry przygotowanej do sprawowania władzy po odzyskaniu niepodległości. Od 1960 roku była belgijska kolonia nękana jest wewnętrznymi napięciami i konfliktami etnicznymi¹⁴.

Unia Europejska dąży do rozstrzygnięcia konfliktów i kryzysów w regionie Wielkich Jezior, którego część stanowi Demokratyczna Republika Konga. Zapewnienie bezpieczeństwa jest niezbędne, by ustabilizować sytuację w tym regionie i w Afryce¹⁵. W przyjętej w grudniu 2003 roku Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa napięta sytuacja w regionie Wielkich Jezior, oprócz konfliktu o Kaszmir, konfliktu koreańskiego i bliskowschodniego, uznana została za priorytetową w unijnej aktywności¹⁶. Zgodnie z założeniami strategii konflikt ten uznany został także za jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla bezpie-

czeństwa międzynarodowego, w tym bezpieczeństwa UE.

Obecna faza konfliktu w Demokratycznej Republice Konga rozpoczęła się w 1996 roku i mimo zawartego w 2002 roku porozumienia pokojowego w dalszym ciągu dochodzi do walk zagrażających utrzymaniu pokoju w Afryce Subsaharyjskiej. Do najbardziej niestabilnych i konfliktogennych terytoriów DRK należą jej wschodnie prowincje, w tym Kiwu i Ituri, gdzie znajdują się między innymi złoża diamentów i złota.

W artykule przedstawiono najważniejsze przejawy bezpośredniego zaangażowania Unii Europejskiej w stabilizację Demokratycznej Republiki Konga. Unijna aktywność na tym polu przejawia się także w misjach cywilnych oraz wojskowych. W sumie UE partycypowała w pięciu misjach pokojowych w DRK, w tym dwie (EUSEC RD Congo i EUPOL RD Congo) są realizowane obecnie.

Charakterystyka unijnych misji /operacji pokojowych

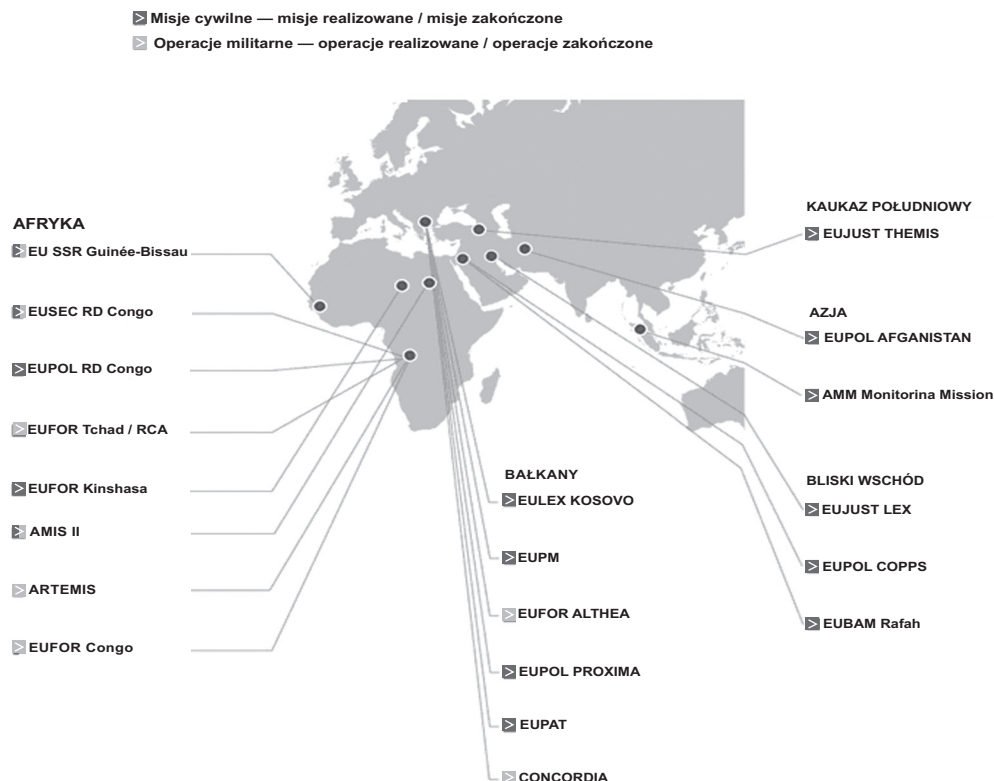
Do podstaw prawnych prowadzonych przez Unię Europejską cywilnych oraz wojskowych operacji pokojowych należą przyjmowane przez Radę Unii Europejskiej wspólne działania (*joint actions*). Ponadto obowiązuje zasada jednomyślności w procesie podejmowania decyzji w sprawach związanych z obronnością¹⁷. Wśród unijnych operacji pokojowych wyodrębnia się operacje wojskowe, cywilno-wojskowe oraz cywilne. W przypadku każdej misji wojskowej UE występuje termin EUFOR (European Union Forces — Siły Unii Europejskiej). Unia Europejska angażuje się w prowadzone już operacje pokojowe (np. współpracę z ONZ, OBWE lub NATO) bądź przejmując misje pokojowe realizowane przez inne or-

ganizacje. Stosunkowo niewielki jest unijny dorobek w zakresie rozlokowania własnych sił pokojowych i rozpoczynania operacji pokojowych, w tym militarnych, od podstaw ze względu na obecny stan rozwoju militarnych oraz cywilnych zdolności operacyjnych. Wiąże się to z wyraźnymi brakami ilościowymi oraz jakościowymi w zakresie dowodzenia, rozpoznania strategicznego, wsparcia bojowego¹⁸.

16 grudnia 2002 roku NATO zawarło z Unią Europejską porozumienie zwane *Berlin Plus*. UE uzyskała możliwość korzystania z zasobów planistycznych, satelitarnych oraz logistycznych NATO¹⁹. Obie organizacje zapowiedziały współpracę w ramach prowadzonych operacji pokojowych. Porozumienie *Berlin Plus* stało się formalną podstawą strategicznego partnerstwa pomiędzy NATO i UE w zakresie operacji reagowania kryzysowego i zapobiegania konfliktom. Zawarte porozumienie zapewniło operacyjne zdolności prowadzenia pierwszych w historii unijnych misji pokojowych.

Podstawowe założenia unijnej polityki w zakresie bezpieczeństwa i obrony oraz zasady prowadzenia misji pokojowych zostały zawarte w Traktacie o Unii Europejskiej, Deklaracji Petersberskiej, Traktacie Amsterdamskim oraz Traktacie Nicejskim. Kolejne szczyty oraz spotkania stanowiły rozwinięcie przyjętych postanowień traktatowych, co doprowadziło do proklamowania Wspólnej Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony.

Deklaracja Petersberska została przyjęta 19 czerwca 1992 roku przez Radę Ministrów Unii Zachodnioeuropejskiej (UZE)²⁰. Wprowadziła katalog operacji pokojowych, które są podejmowane przez Unię Europejską na świecie. Do misji (zadań) petersberskich zalicza się misje humanitarne, misje ratownicze, operacje utrzymania pokoju (*peacekeeping operations*), operacje zarządzania

Mapa 1. Misje i operacje pokojowe UE (stan na czerwiec 2008)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/carte_FR_web.jpg (dostęp: 9 września 2010).

kryzysowego (*crisis management*), wliczając w to operacje przywracania pokoju (*peace-making operations*)²¹.

Wśród realizowanych unijnych operacji pokojowych można wyodrębnić pięć typów operacji²²:

- operacje stabilizacyjne: unijne siły pokojowe są rozlokowane w celu rozdzielenia walczących stron lub zapewnienia utrzymania pokoju w rejonie konfliktu (np. operacje Althea w Bośni i Hercegowinie czy Artemis w Demokratycznej Republice Konga);

- operacje zastępujące: unijne kontyngenty przejmują odpowiedzialność i zarządzają sektorem bezpieczeństwa (np. policją, wojskiem), wymiarem sprawiedliwości lub administracją cywilną, które w normal-

nych warunkach są wyłącznie pod kontrolą władz lokalnych i państwowych;

- operacje wzmacniające lub reformujące: unijne siły monitorują, nadzorują i zalecają reformy i kierunki odbudowy obszarów działalności państwowej. Dotyczy to obrony, policji, wymiaru sprawiedliwości czy administracji cywilnej (np. misje policyjne: EUPM w Bośni i Hercegowinie czy PROXIMA w byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii; misje rządy prawa: EJUST Themis w Gruzji czy EJUST LEX w Iraku oraz unijna misja policyjna EUPOL COPPS na Terytoriach Palestyńskich);

- operacje obserwacyjne: polegają na nadzorowaniu procesu wdrażania postanowień porozumienia pokojowego bądź na uczest-

niczeniu w działaniach zmierzających do rozstrzygnięcia konfliktu na życzenie stron, np. Misja Monitorująca w Aceh w Indonezji (Aceh Monitoring Mission — AMM) czy Misja do spraw Szkolenia i Kontroli na przejściu granicznym w Rafah na Terytoriach Palestyńskich (The EU Border Assistance Mission EUBAM Rafah);

- operacje zapewniające wsparcie misjom zarządzania kryzysowego i innych organizacji międzynarodowych. Dotyczy to współpracy na przykład z ONZ, OBWE czy UA. Wsparcie takie może przybierać różne formy: m.in. niezależnej, lecz komplementarnej operacji pokojowej UE, np. Artemis w DRK, albo bezpośredniej integracji z misją pokojową innej organizacji międzynarodowej, np. unijne wsparcie dla Misji Unii Afrykańskiej w Darfurze (The African Union Mission in Darfur in Sudan AMIS).

Postanowienia szczytu w Santa Maria da Feira wniosły wkład w zakresie cywilnych operacji pokojowych.

Na posiedzeniu Rady Europejskiej w Santa Maria da Feira (19–20 czerwca 2000) zapadła decyzja o stworzeniu do 2003 sił cywilnych ds. utrzymania pokoju w celu ułatwienia zarządzania sytuacjami kryzysowymi o charakterze lokalnym i regionalnym oraz zapobiegania konfliktom w państwach trzecich²³.

Za szkolenia unijnych oddziałów policyjnych zgodnie ze standardami Organizacji Narodów Zjednoczonych odpowiedzialna jest Europejska Akademia Policyjna²⁴.

Na szczycie w Santa Maria da Feira określono cztery kluczowe obszary prowadzenia cywilnych operacji pokojowych²⁵:

- policja (współpraca i szkolenia, ponad 5 tys. policjantów),
- umacnianie rządów prawa (reforma wymiaru sprawiedliwości i systemu karnego, ponad 200 sędziów, prokuratorów i innych ekspertów),
- wzmacnianie administracji cywilnej (odbudowa administracji, wsparcie w transformacji i szkolenie urzędników, ustanowie-

nie i zapewnienie wyborów, systemu podatkowego, edukacji, dostaw wody),

- ochrona ludności (zapewnienie wsparcia działaniom humanitarnym w drodze operacji kryzysowych, udzielanie pomocy w sytuacji katastrof naturalnych).

Unijne operacje pokojowe w postaci misji petersberskich podejmowane są po uzyskaniu upoważnienia Rady Bezpieczeństwa ONZ. Przyjmuje się, że zgoda odnosi się tylko do sankcji militarnych. Ponadto

na spotkaniu ministrów obrony Unii w Sincrze 28 lutego 2000 r. uzgodniono, że misje petersberskie o większej skali mają być prowadzone w Europie i na jej obrzeżach. Przewidziano także możliwość reagowania na kryzysy na całym świecie, jednak z udziałem mniejszych sił²⁶.

W 2003 roku Unia Europejska uzyskała zdolność cywilną oraz wojskową realizowania operacji humanitarnych i ratowniczych oraz w ograniczonym zakresie operacji wymuszania pokoju²⁷.

Realizacja misji militarnych i cywilnych oraz podejmowanie działań z zakresu dyplomacji prewencyjnej wpisuje się w unijną strategię pełnienia funkcji kompleksowego aktora stosunków międzynarodowych.

Utrzymanie pokoju a regionalna postkolonialna odpowiedzialność

Utrzymanie międzynarodowego pokoju w obliczu zagrożeń, w postaci wojen domowych, zjawisk upadłych państw, braku wewnętrznej stabilności państw czy terroryzmu międzynarodowego, jest wyzwaniem dla całej społeczności międzynarodowej. Postkolonialne afrykańskie państwa w sytuacji kryzysu nie są w stanie same uporać się z własną niestabilnością. Dlatego działania stabilizacyjne są także podejmowane przez organizacje międzynarodowe oraz regionalne. Rola tych ostatnich wzrasta wraz ze spadkiem znaczenia i skuteczności ONZ.

Współczesna tendencja i praktyka pokazują, że punkt ciężkości i odpowiedzialność za utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa przesuwa się wyraźnie z poziomu międzynarodowego na regionalny²⁸. Według Barry'ego Buzana Afryka Środkowa spełnia kryteria Regionalnego Kompleksu Bezpieczeństwa (Central African RSC) z uwagi na istniejące współzależności i interakcje z pozostałymi elementami systemu, tj. West African proto-complex, Hron proto-complex i Southern African RSC²⁹.

Znaczenie porozumień regionalnych wzrosło wyraźnie po zakończeniu zimnej wojny. Tendencja ta utrzymuje się od początku lat dziewięćdziesiątych. Warto podkreślić wzrost znaczenia regionalnych afrykańskich ugrupowań, m.in. Unii Afrykańskiej (African Union AU), Wspólnoty Gospodarczej Państw Afryki Zachodniej (Economic Community of West African States ECOWAS), Południowoafrykańskiej Wspólnoty Rozwoju (Southern African Development Community SADC) oraz Wspólnoty Gospodarczej Państw Afryki Środkowej (Communauté Économique et Monétaire de l'Afrique Centrale CEMAC).

Organizacje regionalne są zorientowane w realiach lokalnych konfliktów, co pozwala skutecznie im przeciwdziałać. Przejawem tego są działania ECOWAS w Afryce Zachodniej (w Liberii czy Sierra Leone), SADC w Afryce Południowej (w Demokratycznej Republice Konga czy Zambii) oraz CEMAC w Republice Środkowoafrykańskiej. Kluczowym problemem regionalnych afrykańskich organizacji pozostaje brak zasobów materialnych i finansowych. Zagroženiem jest także możliwość wykorzystania zaangażowania w konflikt do realizacji własnych interesów bądź poszerzenia własnych wpływów. Przykładem tego może być silna pozycja Nigerii w ECOWAS oraz RPA w SADC³⁰.

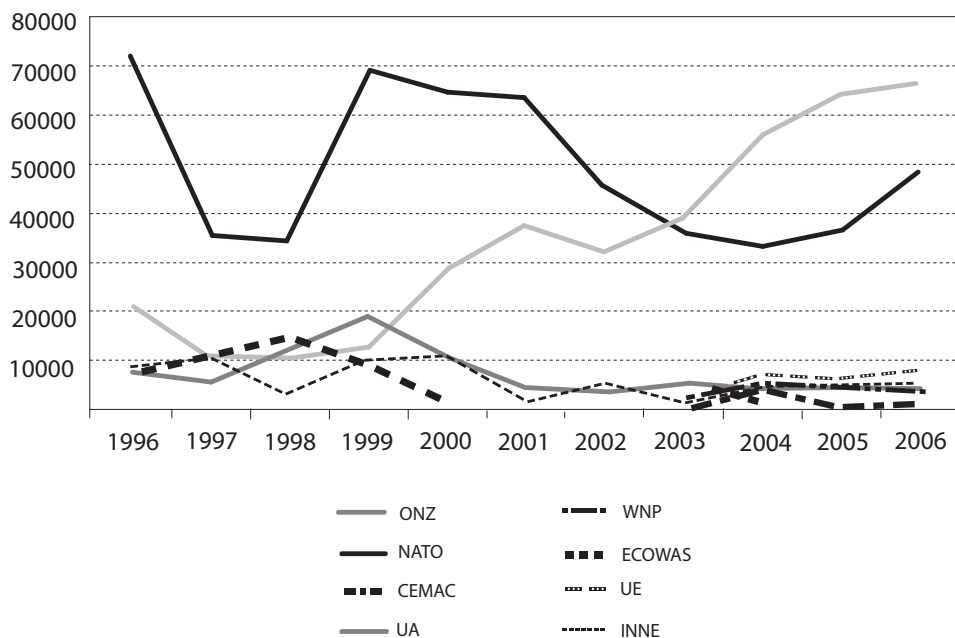
Międzynarodowy pokój i bezpieczeństwo staje się przedmiotem zainteresowań nie tyl-

ko organizacji bezpieczeństwa w ścisłym tego słowa znaczeniu, takich jak NATO, które angażuje się w stabilizację regionów świata od transformacji i przyjęcia rzymskiej koncepcji strategicznej NATO na początku lat dziewięćdziesiątych. Przykładem tego jest Unia Europejska, która stanowi element współczesnego światowego systemu bezpieczeństwa oraz pretenduje do roli stabilizatora na arenie międzynarodowej.

Unijne państwa angażują się w misje pokojowe ONZ (Liban, Syria, Wybrzeże Kości Słoniowej) czy NATO (Afganistan, Kosowo). Sama Unia Europejska podejmuje skutecznie operacje pokojowe na świecie. Dowodem tego jest rozmieszczenie unijnych sił w Afryce, w Europie oraz w Azji. Oprócz misji pokojowych na kontynencie afrykańskim Unia Europejska rozlokowała swoje siły pokojowe i stabilizacyjne również w byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii, w Bośni i Hercegowinie w Europie oraz w Indonezji, Iraku, Afganistanie i na Terytoriach Palestyńskich.

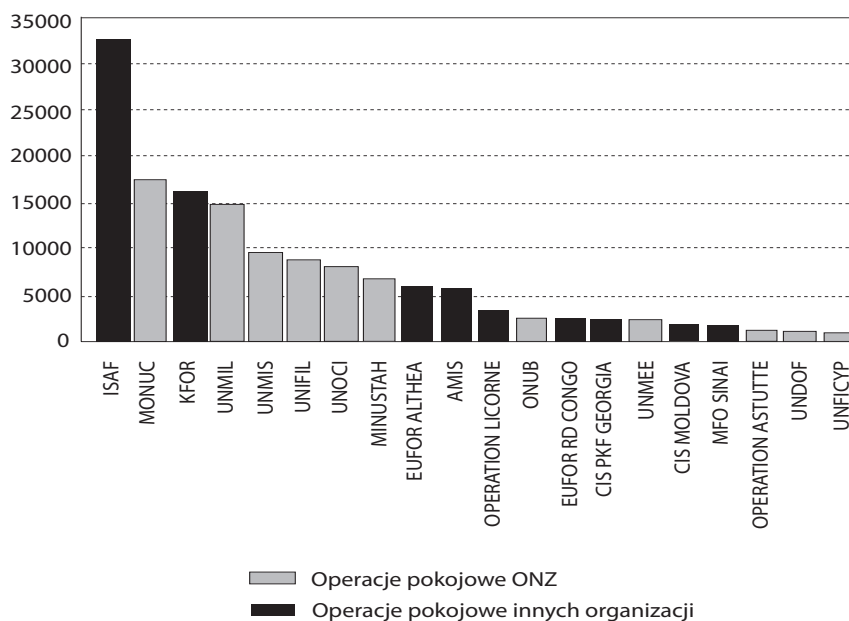
W Afryce istnieje wiele rejonów zapalnych i nierozstrzygniętych dotąd trwale sporów, które mają wpływ na bezpieczeństwo międzynarodowe, w tym na bezpieczeństwo Europy. Stąd najważniejszą rolę na płaszczyźnie regionalnej stabilizacji kontynentu afrykańskiego odgrywa Unia Europejska, a także jej poszczególne kraje członkowskie (w szczególności Francja), które angażują się bezpośrednio w zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa w Demokratycznej Republice Konga (misje militarne i policyjne), Czadzie (misja militarna), Gwinei Bissau (misja militarna), Somalii (misja unijnej marynarki wojennej) oraz wspierają działania stabilizacyjne Unii Afrykańskiej w Sudanie. Unijne zaangażowanie determinowane jest postkolonialną spuścizną zachodnioeuropejskich krajów — członków UE.

Unijne działania stabilizacyjne na świecie, w tym także w Afryce, realizowane są

Rysunek 1. Rozmieszczenie kontyngentów pokojowych organizacji międzynarodowych w latach 1996–2006

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Annual Review of Global Peace Operations” 2007.

Rysunek 2. Dwadzieścia największych operacji pokojowych (stan na październik 2006)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Annual Review of Global Peace Operations” 2007.

w ramach Wspólnej Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony, proklamowanej w 1999 roku, będącej narzędziem wykonawczym Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa.

Doświadczenia bałkańskie z lat dziewięćdziesiątych obnażyły unijną niezdolność do podejmowania działań w sytuacjach kryzysowych. Dlatego państwa unijne opowiedziały się w zdecydowanej większości za ustanowieniem ścisłej współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony, co stanowiło przełom w postrzeganiu europejskiej koncepcji obronnej.

Na obecny kształt i kierunek unijnego zaangażowania UE w utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa na kontynencie afrykańskim zgodnie z zasadami Karty Narodów Zjednoczonych wpływa nie tylko postrzeganie bezpieczeństwa w perspektywie narodowej, ale także ochrona własnej suwerenności oraz różnorodne podejścia do samego pojęcia bezpieczeństwo i euro-

pejska obrona³¹. Ponadto bardzo wyraźne implikacje unijnych działań w Afryce mają partykularyzmy poszczególnych państw Unii Europejskiej oraz położenie geograficzne. Dotyczy to zainteresowania Francji, Wielkiej Brytanii, Włoch i Belgii sytuacją na kontynencie afrykańskim (wpływ kolonializmu), Niemiec Bałkanami czy obecnie Polski Europą Wschodnią, w tym Ukrainą i Białorusią.

Działania państw Unii Europejskiej determinowane są kolonializmem oraz długą obecnością w Demokratycznej Republice Konga. Dotyczy to Belgii (byłej potęgi kolonialnej), Francji i Wielkiej Brytanii oraz Portugalii (interesy w Angoli). Zaangażowanie innych krajów, jak na przykład Holandii, w regionie wzrasta.

Wszystkie operacje i misje pokojowe Unii Europejskiej (zgodnie z Europejską Strategią Bezpieczeństwa) zostały rozlokowane w bliskiej synergii z ONZ, co wynika bezpośrednio z koncepcji efektywnego multilateralizmu.

Tabela. 1. Zestawienie misji cywilnych i operacji wojskowych UE w DRK

Nazwa misji/ operacji	ARTEMIS	EUPOL Kinshasa	EUFOR — RD Congo	EUSEC RD Congo	EUPOL RD Congo
Typ misji /operacji	misja wojskowa	misja policyjna	misja wojskowa	misja doradcza/ cywilno-wojskowe- go wsparcia	misja policyjna
Termin reali- zacji	5.06.2003– 1.09.2003	04.2005– 06.2007	06.2006– 11.2006	06.2005–09. 2012	07.2007– 09.2012
Personel (dane na 2006)	1800	30	2300	43	39
Mandat ONZ	tak	tak	tak	tak	tak
Pod egidą	ESDP	MONUC	ESDP	umowa dwustronna	MONUC
Budżet (dane na 2006)	7,870 mln euro	9 mln + 400 mln euro dla MONUC	149 mln euro	16 mln euro (od 2005) + 8,45 mln euro w latach 2008–2009	5 mln euro

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.consilium.europa.eu.

ARTEMIS — operacja militarna UE w Demokratycznej Republice Konga

Przyczyną interwencji unijnych sił zbrojnych w Demokratycznej Republice Konga był kryzys w prowincji Ituri, spowodowany eskalacją konfliktu pomiędzy milicjami plemiennymi. Problemem była także słabość i nieskuteczność, jeśli chodzi o trwałe rozwiązanie konfliktu ze strony stacjonujących tam sił Narodów Zjednoczonych. W związku z zaistniałą sytuacją sekretarz generalny ONZ Kofi Annan zwrócił się z prośbą w maju 2003 roku do unijnych przywódców o rozlokowanie w regionie kontyngentów wojskowych UE³².

Misja zaplanowana została na krótki czas. Rozpoczęła się w czerwcu 2003 roku. Realizowana była zgodnie z wytycznymi przyjętej 30 maja 2003 r. rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1484. Na podstawie jej postanowień siły unijne zobowiązane były do³³:

- ustabilizowania sytuacji i powstrzymania przemocy w prowincji Ituri,
- wsparcia politycznego procesu w Ituri,
- poprawy sytuacji humanitarnej w zagrożonej w konflikcie prowincji,
- ochrony lotniska, uchodźców, ludności cywilnej, personelu ONZ i organizacji humanitarnych.

Personel misji składał się z 1800 osób. Połowę unijnego kontyngentu wojskowego stanowiły wojska francuskie³⁴. Misja Artemida była pierwszą w historii wojskową misją UE, która rozlokowana została poza kontynentem europejskim i pierwszą operacją w Afryce. Była także operacją militarną w pełni autonomiczną i realizowaną niezależnie od środków i zdolności NATO³⁵. Misja miała za zadanie wesprzeć kontyngenty ONZ w Demokratycznej Republice Konga MONUC w miejscowości Bunia w prowincji Ituri, które zostały tam rozlokowane w 2002 roku po zakończeniu drugiej wojny kongijskiej³⁶.

W misję w byłej belgijskiej i francuskojęzycznej prowincji zaangażowane były głównie siły francuskie, co wynikało bezpośrednio z polityki neokolonialnej tego kraju po zakończeniu zimnej wojny. Ponadto w misji partycypowały również siły zbrojne Belgii, Grecji, Niemiec, Wielkiej Brytanii, Szwecji, Polski, Holandii, Austrii, Węgier oraz Brazylii, Kanady i RPA. Rozmieszczenie unijnych kontyngentów z główną rolą sił francuskich w Demokratycznej Republice Konga stało się jasnym i demonstracyjnym sygnałem, że UE posiada wolę polityczną i zdolność podejmowania natychmiastowych działań na kontynencie, a także poza nim — wszędzie tam, gdzie jest lub będzie to konieczne³⁷.

Operacja zakończyła się 1 września 2003 roku po przejęciu odpowiedzialności za bezpieczeństwo w regionie przez wzmocnione kontyngenty ONZ. Zgodnie z przyjętą w Unii Europejskiej typologią misji pokojowych oraz stosowanymi instrumentami operacja Artemis była misją stabilizacyjną. Stanowiła przykład współpracy pomiędzy siłami UE i ONZ, która może być wykorzystana w późniejszych inicjatywach podejmowanych na rzecz bezpieczeństwa w regionie. Poza zadaniami militarnymi i stabilizacyjnymi operacja Artemis dostarczyła 3000 ton pomocy humanitarnej do miasta Bunia. Po demilitaryzacji miasta 50 000 uchodźców mogło powrócić do miejsc zamieszkania.

Podsumowując, Artemis była w większym stopniu operacją francuską pod auspicjami Unii Europejskiej niż unijną operacją pod przewodnictwem Francji. Bez zaangażowania Francji operacja nie doszłaby do skutku.

Problemem w czasie realizacji operacji był niedobór transportu strategicznego oraz technologii informacyjnych³⁸. Ograniczenia wynikały także z ustanowionego mandatu operacji³⁹:

- czas i miejsce lokalizacji operacji pozwoliły tylko ustabilizować sytuację w Bunii

i pobliskim rejonie, gdy przemoc przeciwko ludności cywilnej rozszerzała się poza ten obszar,

- unijne działania zrodziły chęć zemsty ze strony bojówek paramilitarnych,
- ze względu na krótki czas trwania operacji nie przeprowadzono pełnej i efektywnej demilitaryzacji bojówek w Buni.

Misja policyjna UE w Kinszasie

W odróżnieniu od pierwszej operacji militarnej Artemis oraz EUFOR RD Congo misja policyjna w Kinszasie ustanowiona została na prośbę rządu DRK. Unijne siły zostały tam rozlokowane w kwietniu 2005 roku na 12 miesięcy. Personel misji składał się z 30 ekspertów policyjnych państw członkowskich Unii Europejskiej. Podstawowym zadaniem było przyczynienie się do zapewnienia ochrony instytucjom państwowym, wzmocnienie wewnętrznego aparatu bezpieczeństwa podczas nadchodzących wyborów oraz monitoring, szkolenie i doradztwo dla członków Zintegrowanej Jednostki Policyjnej w Kinszasie (IPU KINSHASA).

Początkowo misja EUPOL składała się z 29-osobowego międzynarodowego personelu oraz oficerów policyjnych. Wkład w misję wnieśli następujące kraje: Francja, Włochy, Portugalia, Szwecja, Holandia i Belgia, a także dwa zaproszone państwa: Kanada i Turcja.

Ponadto do uczestnictwa i wzmocnienia operacji zostały zaproszone państwa afrykańskie: Angola, Republika Zielonego Przylądka, Mali, Maroko, Senegal i Republika Południowej Afryki⁴⁰. Działania te podniosły wiarygodność operacji. Współpraca na wielu płaszczyznach krajów Unii Europejskiej z afrykańskimi partnerami w trakcie realizacji misji pokojowej pozwoliła zrozumieć lokalną kulturę oraz była jej legitymizacją z punktu widzenia zamieszkującej te tereny ludności. Współpraca ta wniosła również

wkład w dialog oraz komunikację między unijnym kontyngentem a lokalną społecznością.

21 listopada 2005 roku mandat misji przedłużono do 30 kwietnia 2006 roku. Kontyngent misji został zobowiązany do wzmocnienia więzi z operacją EUSEC RDC w działaniach na rzecz reformy sektora bezpieczeństwa⁴¹. EUPOL Kinshasa stała się elementem wsparcia, który miał zapewnić kontrolę w Kinszasie w razie niepokoїв w okresie wyborczym.

Mimo początkowego krótkiego okresu trwania mandatu, misja wielokrotnie była przedłużana. Wynikało to z rozbieżności dotyczących charakteru misji. Komisja Europejska opowiadała się za małym kontyngentem z długoterminowym zaangażowaniem. Natomiast Rada Unii Europejskiej optowała za operacją zarządzania kryzysowego z wykorzystaniem środków szybkiego reagowania. W ostateczności dwie inicjatywy zostały rozwinięte w bliskiej sekwencji.

W trakcie trwania misji podstawowym problemem rządu kongijskiego było znalezienie i zgromadzenie wystarczającej liczby funkcjonariuszy policji.

W kwietniu 2006 roku z powodu tymczasowego wzmocnienia misji EUPOL Kinshasa w procesie wyborczym budżet misji został rozszerzony. Co więcej, EUPOL była upoważniona do wykorzystywania bilateralnych wkładów finansowych w celu pozyskania dodatkowego wyposażenia. Specjalne finansowe porozumienia były uzgadniane bezpośrednio pomiędzy głównodowodzącymi misją a stronami wnoszącymi dodatkowy wkład.

Po przedłużeniu mandatu działania misji EUPOL zostały ograniczone do wyszkolenia jednej małej jednostki policyjnej Demokratycznej Republiki Konga.

Obecnie Kongijska Policja Narodowa (Police Nationale Congolaise) musi koordynować i organizować swoje jednostki, które zostały utworzone przez donatorów (Zin-

tegrowana Jednostka Policyjna), a także te, które nie zostały przez nich wyszkolone.

Ponadto w związku z napiętą sytuacją w regionie (zwłaszcza we wschodniej części DRK) muszą być podjęte dalsze działania w celu ustanowienia spójnej organizacji i profesjonalnego personelu policji w Demokratycznej Republice Konga. Mimo to wyszkolona przez unijny kontyngent kongijska policja wykazała się profesjonalizmem w zarządzaniu sytuacjami kryzysowymi w trakcie demonstracji wyborczych w Kinszasie.

W kwietniu 2006 roku mandat operacji został przedłużony do 31 grudnia 2006 roku. Misja EUPOL Kinshasa była pierwszą misją z zakresu reformy sektora bezpieczeństwa w Demokratycznej Republice Konga. Zakończyła się 30 czerwca 2007 roku.

EUSEC RD Congo — reforma sektora bezpieczeństwa

Na mocy porozumienia pokojowego zawartego w grudniu 2002 roku rząd Demokratycznej Republiki Konga, rebelianci oraz społeczeństwo obywatelskie zobowiązali się do stworzenia stabilnych podstaw procesu reform sektora bezpieczeństwa (Security Sector Reform — SSR), a w konsekwencji rozbrowienia rebeliantów, powołania sił bezpieczeństwa oraz narodowej armii⁴². W 2004 roku powstała narodowa komisja reform sektora bezpieczeństwa w postaci Wojskowych Struktur Integracyjnych (Structure d'Intégration Militaire), natomiast w 2006 roku utworzono 13 brygad z 18 zaplanowanych na czas wyborów⁴³.

Operacja pokojowa EUSEC była drugą kompleksową unijną operacją realizowaną z zakresu reformy sektora bezpieczeństwa na kontynencie afrykańskim. Ustanowiona została w maju 2005 roku. Była misją o małej skali oraz o charakterze doradczym. Eksperti unijni zostali asygnowani do zajmowania kluczowych stanowisk w obrębie kongijskiej administracji. Koncepcja unijnej misji do-

radczej dotyczącej reformy sektora bezpieczeństwa w DRK została przedstawiona pod koniec 2004 roku przez Francję i Belgię⁴⁴.

Najważniejszym celem misji była pomoc w reorganizacji oraz w szkoleniu sił zbrojnych Demokratycznej Republiki Konga (DRK), w tym przyczynienie się do integracji nowo powstałych brygad. Siły te miały zapewnić bezpieczeństwo w trakcie powszechnych wyborów w 2006 roku. Zadaniem misji było także czuwać nad zgodnością realizowanych polityk z ochroną praw człowieka, prawem humanitarnym, standardami demokratycznymi, zasadami przejrzystości i prawa. Personel operacji kontynuował wsparcie dla reform sektora bezpieczeństwa. Na początku 2006 roku członkowie misji rozpoczęli realizację projektu, którego celem była reforma administracyjna i modernizacja Ministerstwa Obrony Narodowej DRK⁴⁵.

Główny sukces operacji EUSEC polegał na zajęciu strategicznej pozycji w gronie różnych aktorów zaangażowanych w reformę kongijskiego sektora bezpieczeństwa oraz pozyskanie zaufania kongijskich władz w tym bardzo wrażliwym sektorze.

Podstawową słabością operacji EUSEC była zbyt duża liczba zaangażowanych narodowych i międzynarodowych aktorów. Główna trudność polegała na koordynacji wysiłków aktorów oraz kompatybilności pomocy oferowanej przez różnych donatorów.

Mandat operacji został przedłużony do 30 września 2012 roku. Działania te są demonstracyjnym przejawem unijnego zaangażowania w reformę sektora bezpieczeństwa oraz stabilizację Regionu Wielkich Jezior. Kontyngent operacji kontynuuje także wsparcie dla działań Specjalnego Przedstawiciela Unii Europejskiej w Regionie Wielkich Jezior.

EUFOR RD Congo

W kwietniu 2006 roku Unia Europejska po raz kolejny na prośbę Sekretarza Gene-

ralnego ONZ podjęła decyzję o rozpoczęciu militarnej operacji pokojowej na kontynencie afrykańskim. Tym razem celem unijnego kontyngentu było wsparcie misji ONZ MONUC w trakcie organizowanych wyborów w Demokratycznej Republice Kongo. Misja została rozlokowana zgodnie z mandatem ustanowionym na podstawie rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1671 (2006)⁴⁶.

Operacja EUFOR RD Congo uzyskała funkcję operacyjną 30 lipca 2006 roku podczas pierwszej rundy procesu wyborczego. Siły unijne miały zapewnić stabilizację w trakcie wyborów, ochronę ludności cywilnej, lotniska w Kinszasie oraz bezpieczeństwo i swobodny przepływ osób w rejonie stacjonowania sił⁴⁷. Personel misji składał się z 2300 osób. Kontyngent 1100 żołnierzy stacjonował w Kinszasie, natomiast pozostałe siły (1200 osób) stacjonowały w Gabonie gotowe do przemieszczenia w razie zaostrzenia sytuacji i pojawienia się zagrożenia⁴⁸.

Kwatera Główna operacji mieściła się w Poczdamie w Niemczech. Unijnym kontyngentem dowodził Karlheinz Viereck (Niemcy), natomiast dowódcą sił zbrojnych UE w Kinszasie był Christian Damay (Francja). W operację zaangażowało się 20 państw członkowskich UE oraz Turcja. Spośród unijnych krajów największy militarny wkład wniosły Francja i Niemcy. Ponadto w unijnej operacji uczestniczyły siły Belgii, Hiszpanii, Polski, Szwecji, Włoch, Portugalii, Holandii, Finlandii oraz Turcji⁴⁹. Operacja zakończyła się 30 listopada 2006 roku.

Operacja militarna EUFOR RD Congo była pierwszą afrykańską operacją UE, której wkład w bezpieczeństwo został zaznaczony i podkreślony w postanowieniach rezolucji RB ONZ⁵⁰. W „Annual Review of Global Peace Operations” na 2007 rok operację pokojową EUFOR RD Congo zaliczono do dwudziestu największych (pod względem liczby zaangażowanych kontyngentów wojskowych) misji realizowanych na świecie w 2006 roku (patrz: rys. 2)⁵¹. Operacja ta była

czwartą realizowaną w ramach Wspólnej Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony w Demokratycznej Republice Kongo.

EUPOL RD Congo

EUPOL RD Congo jest nową unijną misją policyjną z zakresu reformy sektora bezpieczeństwa rozlokowaną 1 lipca 2007 roku w ramach ESDP na terytorium Demokratycznej Republiki Kongo. Działania EUPOL RD Congo ukierunkowane są na wsparcie i pomoc kongijskim władzom w reformie sektora bezpieczeństwa w dziedzinie policji oraz w zakresie jego interakcji z wymiarem sprawiedliwości.

Działania unijnego kontyngentu mają na celu rozwój, organizację i zapewnienie kontynuacji reform narodowej kongijskiej policji zgodnie z nowym prawem policyjnym z uwzględnieniem międzynarodowej koordynacji w tym zakresie⁵². Działania kontyngentu ukierunkowane są również na polepszenie funkcjonowania kongijskiego systemu karnego⁵³.

W związku z przeprowadzaną reformą europejscy eksperci współpracują z ekspertami kongijskimi i międzynarodowymi w dziedzinie zasobów ludzkich i zarządzania personelem oraz w tworzeniu i organizacji przyszłej Kongijskiej Policji Narodowej (Police Congolaise Nationale). Operacja EUPOL RD Congo kontynuuje doświadczenia misji policyjnej EUPOL Kinshasa.

Kontyngent misji wraz z Komisją Europejską wspierał powstanie Komitetu Kontynuacji Reformy Sektora Policji (Comité de Suivi de la Réforme de la Police — CSRP) oraz jego pełne wdrożenie⁵⁴. CSRP jest lokalno-międzynarodowym komitetem koordynacyjnym odpowiedzialnym za reformę policji, który obecnie pracuje nad takimi krytycznymi obszarami, jak policyjne regulacje prawne, szkolenie policji i zarządzanie zasobami ludzkimi. Cały kontyngent mi-

sji składa się z 39 międzynarodowych ekspertów (9 członków lokalnego personelu), w tym oficerów policji, ekspertów w kwestiach systemu karnego, innych ekspertów sektora bezpieczeństwa oraz ekspertów z zakresu praw człowieka i praw dzieci w konfliktach zbrojnych, równości kobiet i mężczyzn. Personel misji wspiera w reformie sektora bezpieczeństwa operację EUSEC RD Congo. Osiągnięciem misji jest nadanie charakteru operacyjnego CSRP oraz utrzymanie powiązań pomiędzy policją a wymiarem sprawiedliwości. Kwaterna główna misji znajduje się w Kinszasie.

Mandat misji EUPOL RD Congo został przedłużony do 30 września 2012 roku⁵⁵. Powodem prolongacji terminu trwania misji było zaniepokojenie sytuacją i eskalacją przemocy w najbardziej niestabilnej wschodniej części Demokratycznej Republiki Konga. Obecnie zmniejszony personel misji został rozlokowany w miastach Goma i Bukavu w celu wsparcia procesu stabilizacji we wschodniej części Demokratycznej Republiki Konga. Personel kontynuuje wsparcie reformy Kongijskiej Policji Narodowej, w szczególności CSRP, oraz utrzymania ścisłych powiązań pomiędzy policją a wymiarem sprawiedliwości⁵⁶.

Zakończenie

UE kontynuuje działania na rzecz wsparcia politycznych zmian oraz transformacji w Demokratycznej Republice Konga. Podstawowym unijnym instrumentem stabilizacji są realizowane operacje w ramach ESDP.

Stabilizacja w Demokratycznej Republice Konga odgrywa istotną rolę z punktu widzenia afrykańskiego bezpieczeństwa. Napięcia w tym państwie spowodowały, że pod koniec lat dziewięćdziesiątych w wojnę domową zaangażowały się pozostałe kraje regionu (Angola i Zimbabwe) i kryzys w DRK stał się regionalną wojną afrykańską.

Trzydzieści lat dyktatorskich rządów Mobutu Sese Seko, dwie regionalne i domowe wojny (1996–1997 i 1998–2002) doprowadziły do pogwałcenia praw człowieka zarówno przez armię rządową, jak i rebeliantów. W okresie transformacji w latach 2003–2006 podstawowym celem unijnych sił była stabilizacja Demokratycznej Republiki Konga oraz ochrona ludności cywilnej.

Unia Afrykańska przejmując odpowiedzialność za utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa na kontynencie afrykańskim. Jest to jednak organizacja młoda (utworzona w 2002 roku), która boryka się z problemem braku odpowiednich zasobów militarnych i finansowych⁵⁷. Stąd Unia Europejska, a także jej państwa członkowskie kontynuują konieczne wsparcie i pomoc afrykańskim strukturalom bezpieczeństwa. Działania UE ukierunkowane są również na wzmocnienie istniejących regionalnych ugrupowań w Afryce, w tym UA, ECOWAS, SADC czy NEPAD. W tym celu UE przyjęła w 2005 roku strategię dla Afryki wzmacniającą unijno-afrykańskie partnerstwo i zapewniającą wsparcie afrykańskim wysiłkom w realizacji Milenijnych Celów Rozwoju Narodów Zjednoczonych⁵⁸. Na szczycie UE–Afryka, który odbył się w grudniu 2007 roku w Lizbonie, określono strategiczne priorytety nowego partnerstwa w następujących czterech obszarach⁵⁹:

- pokój i bezpieczeństwo (wzmocnienie dialogu w kwestiach wspólnych, w zakresie globalnych zagrożeń oraz dotyczących kryzysów i konfliktów w Afryce i w Europie);
- *governance* i prawa człowieka (zwiększenie efektywności systemu multilateralnego, promowanie wartości demokratycznych, zasad prawa i praw człowieka);
- handel i regionalna integracja (rozwój sektora prywatnego, integracja w handlu);
- kluczowe kwestie dla rozwoju (wkład w osiągnięcie Milenijnych Celów Rozwoju NZ, zwłaszcza w sektorze zdrowia i edukacji).

Operacje i misje w ramach Wspólnej Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony oraz inicjatywy Wspólnoty Europejskiej mają na celu wsparcie wysiłków procesu reformy sektora bezpieczeństwa (Security Sector Reform) w Demokratycznej Republice Konga i przygotowanie obrad „okrągłego stołu” w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa poprzez zapewnienie eksperckiego wsparcia policji, wymiarowi sprawiedliwości i sektorowi obrony⁶⁰.

Chociaż misje i operacje w ramach Wspólnej Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony w Afryce realizowane były na małą skalę, osiągnęły założone cele oraz wdrożyły powierzony im mandat, chroniąc ludność cywilną i zapewniając regionalną stabilizację (operacja Artemis) oraz przyczyniając się do reformy sektora bezpieczeństwa (EUPOL i EUSEC). Oprócz wpływu na sytuację Kongijczyków działania te podkreśliły istniejącą synergię z Departamentem ONZ ds. Operacji Utrzymania Pokoju⁶¹. Operacje te są również przykładem realizacji podejścia efektywnego multilateralizmu, które znajduje odzwierciedlenie w postanowieniach Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa. W większości realizowane w Afryce Subsaharyjskiej misje miały charakter cywilno-wojskowy.

Od 2002 roku UE przekazała DRK wsparcie finansowe w wysokości 750 mln euro⁶². Unia Europejska wsparła proces wyborczy w DRK kwotą w wysokości 149 mln euro, co było jak dotychczas największym unijnym wkładem w proces wyborczy⁶³. W trakcie wyborów w Demokratycznej Republice Konga UE rozmieściła także Wyborczą Misję Obserwacyjną, której personel składał się z 300 osób.

Kolonialna spuścizna i neokolonializm obecnie są powszechnie traktowane jako główne przeszkody na drodze do stabilizacji i rozwoju kontynentu afrykańskiego. W większości przypadków politologzy i badacze z zakresu stosunków międzynarodowych są zgodni, że europejskie potęgi

stworzyły warunki do międzyetnicznych konfliktów⁶⁴. Unia Europejska coraz częściej jest postrzegana nie jako bezstronny aktor stosunków międzynarodowych, ale raczej jako gracz, którego działania determinowane są różnorodnymi interesami poszczególnych państw, zwłaszcza na obszarach, gdzie mają swoje interesy byłe metropolie⁶⁵.

Afryka Subsaharyjska to obecnie region zdestabilizowany. Zapaść gospodarcza spowodowana jest problemami politycznymi oraz trwającymi gwałtownymi konfliktami wynikającym z kolonialnej spuścizny krajów zachodnioeuropejskich⁶⁶. W związku z tym Unia Europejska aktywnie współpracuje z ONZ w przejmowaniu odpowiedzialności za utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Wnosi jeden z największych militarnych i finansowych wkładów w realizowane przez ONZ misje pokojowe. UE jest także największym partnerem handlowym oraz największym donatorem państw afrykańskich. Unijne kraje dostarczają do tego regionu ponad 50% pomocy rozwojowej⁶⁷.

UE angażuje się już od dłuższego czasu na rzecz procesu transformacji w Demokratycznej Republice Konga poprzez wsparcie procesu wyborczego, środki Europejskiego Funduszu Rozwoju, programy Wspólnoty Europejskiej, misje militarne i cywilne (policyjne), a także bilateralnie ze strony poszczególnych państw członkowskich, w tym Francji i Belgii⁶⁸. Unijne kraje, zwłaszcza Francja, Belgia oraz Wielka Brytania i Portugalia, rozwijają dwustronne programy na rzecz wsparcia bezpieczeństwa krajów afrykańskich.

Francja współpracuje z państwami Afryki w ramach inicjatywy RECAMP (Renforcement des capacités africaines de maintien de la paix), która zakłada wzmocnienie afrykańskich zdolności utrzymania pokoju. Obecnie rząd francuski podejmuje działania na rzecz europeizacji koncepcji programu RECAPM ustanowionej w 1998 roku. Belgia

wykazuje znaczną aktywność w Demokratycznej Republice Konga poprzez szkolenia kongijskich oddziałów zbrojnych. Wielka Brytania angażuje się przede wszystkim w Kenii, Ghanie, Burundi oraz Nigerii, natomiast Portugalia w Mozambiku i Angoli.

Nie mniej istotną kwestią w zakresie utrzymywania ścisłej współpracy z krajami afrykańskimi jest dążenie do zachowania ekonomicznych wpływów w regionie bo-

gatym w surowce naturalne (ropa naftowa, gaz ziemny, węgiel kamienny, diamenty czy złoto). W przypadku Demokratycznej Republiki Konga dotyczy to takich surowców, jak miedź, diamenty, złoto, cyna, kobalt oraz uran. Mimo zakończonego procesu dekolonizacji afrykańskie kraje w dalszym ciągu pozostają w silnych historycznych, nierównych i neokolonialnych zależnościach z krajami europejskimi⁶⁹.

¹ J. Ruskowski *et al.*, *Leksykon integracji europejskiej. Kraje AKP*, Warszawa 2004, s. 195.

² R. Blanton, T. Davis Mason, B. Athow, *Colonial style and postcolonial ethnic conflict in Africa*, „Journal of Peace Research” 38, 2001, s. 473.

³ *Ibidem*, s. 473.

⁴ F. Faria, *Crisis management in sub-Saharan Africa. The role of the European Union*, „Occasional Paper” no 51, The European Union Institute for Security Studies, Paris April 2004, s. 9.

⁵ *Ibidem*, s. 9–10.

⁶ B. Buzan, O. Waever, *Regions and Powers. Structure of International Security*, Cambridge Studies in International Relations, Sub-Saharan Africa, Cambridge 2003, s. 219.

⁷ *Ibidem*, s. 219.

⁸ *Ibidem*, s. 26.

⁹ N. Gnesotto, G. Grevi, *The New Global Puzzle. What World for the EU in 2025?*, Paris 2006, s. 135.

¹⁰ Promoting peace, security and governance in Africa, Working for Peace, Security and Stability, the European Union in the World, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2005, s. 16.

¹¹ *Ibidem*, s. 11.

¹² *Ibidem*, s. 16.

¹³ *Ibidem*. Współczesna oficjalna nazwa państwa proklamowana została dopiero w 1997 roku przez prezydenta L.D. Kabile.

¹⁴ Background Note on Security Sector Reform (SSR) in the Democratic Republic of Congo (DRC), Prepared for the International Workshop on Enhancing UN Support for SSR in Africa: Towards an African Perspective, Cape Town, 7–8 November 2007, Cohosted by the Republic of South Africa and the Slovak Republic, s. 1.

¹⁵ DR Congo: supporting transition, ESDP newsletter, European Security and Defence Policy, Issue 2, Council of the European Union, Brussels June 2006, s. 3.

¹⁶ European Security Strategy, a Secure Europe in a Better World, Brussels, 12 December 2003, s. 3–5.

¹⁷ R. Zięba, *Unia Europejska jak aktor stosunków międzynarodowych*, Warszawa 2003, s. 72.

¹⁸ I. Wróbel, *Siły szybkiego reagowania Unii Europejskiej*, [w:] W. Bokajło, K. Dziubka (red.), *Unia Europejska. Leksykon integracji*, Wrocław 2003, s. 537.

¹⁹ R. Zięba, *op. cit.*, s. 127.

²⁰ P. Turczyński, *Unia Zachodnioeuropejska (UZE)*, [w:] *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota, mechanizmy działania, zasięg*, red. T. Łoś-Nowak, Wrocław 2004, s. 319.

²¹ R. Zięba, *op. cit.*, s. 74.

²² P. Serrano, *A strategic approach to the European Security and Defence Policy. The main types of ESDP missions*, [w:] *Civilian Crisis Management: The EU Way*, red. A. Nowak, Chaillot Papers no 90, Paris, June 2006, s. 41–43.

²³ I. Wróbel, *op. cit.*, s. 538.

²⁴ *Ibidem*, s. 538.

²⁵ M. Rutten, *From St. Malo to Nice, European Defence: Core Documents*, European Council Santa Maria da Feira, 19-20 June 2000, Chaillot Papers no 47, Paris, May 2001, s. 134.

²⁶ R. Zięba, *op. cit.*, s. 112.

²⁷ *Ibidem*, s. 124.

²⁸ N. Azimi, Ch. Li Lin, *The Reform Process of United Nations Peace Operations, Debriefing and Lessons, Report of the 2001 Singapore Conference*, The United Nations Institute for Training and Research (UNITAR), The Institute of Policy Studies (IPS) of Singapore, The Japan Institute of International Affairs (JIJA), Martinus Nijhoff Publishers, 2001, s. 65.

²⁹ B. Buzan, O. Waever, *Regions and Powers. Structure of International Security*, Cambridge Studies in International Relations, Sub-Saharan Africa: Security Dynamics in a Setting of Weak and Failed States, Cambridge 2003, s. 230.

³⁰ I. Popiuk-Rysińska, *Globalny system bezpieczeństwa a porozumienia regionalne*, [w:] E. Haliżak, R. Kuźniar, J. Symonides (red.), *Globalizacja a stosunki międzynarodowe*, Bydgoszcz-Warszawa 2004, s. 190.

³¹ A. Dumoulin, R. Mathieu, G. Sarlet, *La politique européenne de sécurité et de défense (PESD). Genèse, Structuration, Ambitions, Limites. De l'opérateur à l'identitaire*, Bruxelles 2003, s. 4.

³² Ł. Kulesa, *Operacje Unii Europejskiej w ramach Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Biuro Analiz, Biuletyn nr 42 (230), Warszawa 30 września 2004, s. 1210.

³³ Rezolucja RB ONZ nr 1484 (2003) z 30 maja 2003, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/377/68/PDF/N0337768.pdf?OpenElement> (dostęp: 9 września 2010).

³⁴ P. Turczyński, *op. cit.*, s. 330.

³⁵ *La politique étrangère et de sécurité commune*, Guide de la PESD, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/pesc.pdf>, s. 19 (dostęp: 9 września 2010).

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ J. Pyykönen, *Questions asked and some tentative conclusions*, [w:] T. Koivula, H. Kauppinen, *Promoting Peace and Security in Africa: Is the European Union Up to the Challenge?*, Julkaisusarja 2 — Series 2. Tutkimusselosteita no 35 — Research Reports no 35, Contributions to the IX Suomenlinna Seminar on European Union crisis management in Africa, arranged by the Department of Strategic and Defence Studies, National Defence College of Finland in Helsinki on 18th and 19th of May 2006, Helsinki 2006, s. 1.

³⁸ K. Homan, *Operation Artemis in the Democratic Republic of Congo*, Netherlands Institute for International Relations Clingendael, May 2007, s. 3–4.

³⁹ F. Faria, *op. cit.*, s. 43–44.

⁴⁰ Presidency Report on ESDP, Council of the European Union, nr 10418/06, Brussels 12 June 2006, s. 7.

⁴¹ H. Hoebeke *et al.*, *EU support to the Democratic Republic of Congo (IRRI-KIIB, Brussels)*, Centre d'analyse stratégique, www.strategie.gouv.fr, 2007, s. 9–10.

⁴² Background Note on Security Sector Reform (SSR) in the Democratic Republic of Congo (DRC)..., s. 1.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ H. Hoebeke *et al.*, *op. cit.*, s. 10.

⁴⁵ Presidency Report on ESDP, Council of the European Union, nr 10418/06, Brussels 12 June 2006, s. 8.

⁴⁶ Rezolucja RB ONZ nr 1671 (2006) z dnia 25 kwietnia 2006. <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/326/70/PDF/N0632670.pdf?OpenElement> (dostęp: 11 września 2010).

⁴⁷ Opération militaire de l'UE d'appui à la MONUC pendant la période électorale en RD Congo, DR Congo: supporting transition, ESDP newsletter, European Security and Defence Policy, Issue 2, Council of the European Union, Brussels June 2006, s. 16.

⁴⁸ Promoting peace, security and governance in Africa..., s. 15.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ Rezolucja RB ONZ nr 1671 (2006) z dnia 25 kwietnia 2006.

⁵¹ Annual Review of Global Peace Operations 2007. a Project of the Center on International Cooperation at New York University, Briefing Paper, New York 2007, s. 4.

⁵² European Security and Defence Policy, ESDP newsletter, Réforme du secteur de la sécurité: l'engagement de l'UE aux côtés de la RDC, Issue 5, Council of the European Union, Brussels December 2007, s. 8.

- ⁵³ The Presidency Report on ESDP, Council of the European Union, Brussels 18 June 2007, s. 8.
- ⁵⁴ The Presidency Report on ESDP, Council of the European Union, Brussels 11 December 2007, s. 5.
- ⁵⁵ The Presidency Report on ESDP, Council of the European Union, Brussels 16 June 2008 (17.06), s. 10.
- ⁵⁶ The Presidency Report on ESDP, Council of the European Union, Brussels 9 December 2008, s. 6.
- ⁵⁷ Promoting peace, security and governance in Africa..., s. 11.
- ⁵⁸ *Ibidem*, s. 12.
- ⁵⁹ European Security and Defence Policy, ESDP newsletter, Africa-EU, Lisbon Summit: a New Strategic Partnership, Issue 5, Council of the European Union, Brussels December 2007, s. 8.
- ⁶⁰ The Presidency Report on ESDP, Council of the European Union, Brussels 11 December 2007, s. 4.
- ⁶¹ DR Congo: supporting transition, ESDP newsletter, European Security and Defence Policy, Issue 2, Council of the European Union, Brussels June 2006, s. 15.
- ⁶² *Ibidem*, s. 17.
- ⁶³ Promoting peace, security and governance in Africa..., s. 14.
- ⁶⁴ R. Blanton *et al.*, *op. cit.*, s. 488.
- ⁶⁵ Perceptions of International Peace Mediation in the EU, a Needs Analysis, IFP Mediation Cluster, November 2008, s. 6.
- ⁶⁶ Promoting peace, security and governance in Africa..., s. 16.
- ⁶⁷ *Ibidem*.
- ⁶⁸ Opération militaire de l'UE d'appui à la MONUC pendant la période électorale en RD Congo..., s. 17.
- ⁶⁹ J. Böröcz, M. Sarkar, *What is the EU?*, International Sociology 20, June 2005, nr 2, s. 164.

Bibliografia

Dokumenty

- Annual Review of Global Peace Operations 2007. A Project of the Center on International Cooperation at New York University, Briefing Paper, New York 2007.
- Background Note on Security Sector Reform (SSR) in the Democratic Republic of Congo (DRC), Prepared for the International Workshop on Enhancing UN Support for SSR in Africa: Towards an African Perspective, Cape Town, 7–8 November 2007, Cohosted by the Republic of South Africa and the Slovak Republic.
- DR Congo: supporting transition, ESDP newsletter, European Security and Defence Policy, Issue 2, Council of the European Union, Brussels June 2006.
- European Security and Defence Policy, ESDP newsletter, Africa–EU, Lisbon Summit: a New Strategic Partnership, Issue 5, Council of the European Union, Brussels December 2007.
- European Security and Defence Policy, ESDP newsletter, Réforme du secteur de la sécurité: l'engagement de l'UE aux côtés de la RDC, Issue 5, Council of the European Union, Brussels December 2007.
- European Security Strategy, A Secure Europe in a Better World, Brussels 12 December 2003.
- La politique étrangère et de sécurité commune, Guide de la PESC, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/pesc.pdf> (dostęp: 10 września 2010).
- Opération militaire de l'UE d'appui à la MONUC pendant la période électorale en RD Congo, DR Congo: supporting transition, ESDP newsletter, European Security and Defence Policy, Issue 2, Council of the European Union, Brussels June 2006.
- Perceptions of International Peace Mediation in the EU, A Needs Analysis, IFP Mediation Cluster, November 2008.
- Presidency Report on ESDP, Council of the European Union, nr 10418/06, Brussels 12.06.2006.
- Presidency Report on ESDP, Council of the European Union, Brussels 18 June 2007.

- Presidency Report on ESDP, Council of the European Union, Brussels 11 December 2007.
- Presidency Report on ESDP, Council of the European Union, Brussels 16 June 2008 (17 czerwca).
- Presidency Report on ESDP, Council of the European Union, Brussels, 9 December 2008.
- Promoting peace, security and governance in Africa, Working for Peace, Security and Stability, the European Union in the World, Office for Official Publications of the European Communities: Luxembourg 2005.
- Rezolucja RB ONZ nr 1484 (2003) z 30 maja 2003.
- Rezolucja RB ONZ nr 1671 (2006) z 25 kwietnia 2006.

Opracowania

- Azimi N., Li Lin Ch., *The Reform Process of United Nations Peace Operations, Debriefing and Lessons, Report of the 2001 Singapore Conference*, The United Nations Institute for Training and Research (UNITAR), The Institute of Policy Studies (IPS) of Singapore, The Japan Institute of International Affairs (JIIA), 2001.
- Blanton R., Mason T.D., Athow B., *Colonial style and postcolonial ethnic conflict in Africa*, Journal of Peace Research 38, 2001.
- Böröcz J., Sarkar M., *What is the EU?*, International Sociology, 20 (2), 2005.
- Buzan B., Waever O., *Regions and Powers. Structure of International Security*, Cambridge Studies in International Relations, Cambridge 2003.
- Dumoulin A., Mathieu R., Sarlet G., *La politique européenne de sécurité et de défense (PESD). Genese, Structuration, Ambitions, Limites. De l'opérateur à l'identitaire*, Organisation Internationale et Relations Internationales, Établissement Émile Bruylant, Bruxelles 2003.
- Faria F., *Crisis management in sub-Saharan Africa. The role of the European Union*, Occasional Paper, no 51, The European Union Institute for Security Studies, Paris, kwiecień 2004.
- Gnesotto N., Grevi G., *The New Global Puzzle. What World for the EU in 2025 ?*, The European Union Institute for Security Studies, Paris 2006.
- Hoebeker H., Carrette S., Vlassenroot K., *EU support to the Democratic Republic of Congo*, (IRRI-KIIB, Brussels), Centre d'analyse stratégique, www.strategie.gouv.fr, 2007 (dostęp: 9 września 2010).
- Homan K., *Operation Artemis in the Democratic Republic of Congo*, Netherlands Institute for International Relations Clingendael, 2007.
- Kulesa Ł., *Operacje Unii Europejskiej w ramach Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Biuro Analiz, Biuletyn nr 42 (230), Warszawa, 30 września 2004.
- Popiuk-Rysińska I., *Globalny system bezpieczeństwa a porozumienia regionalne*, [w:] *Globalizacja a stosunki międzynarodowe*, red. E. Halizak, R. Kuźniar, J. Symonides, Bydgoszcz-Warszawa 2004.
- Pyykönen J., *Questions Asked and Some Tentative Conclusions*, [w:] *Promoting Peace and Security in Africa: Is the European Union Up to the Challenge?*, red. T. Koivula, H. Kauppinen, Helsinki 2006.
- Rutten M., *From St. Malo to Nice, European Defence: Core Documents*, European Council Santa Maria da Feira, 19–20 June 2000, Chaillot Papers no 47, Institute for Security Studies of Western European Union, Paris, maj 2001.
- Serrano P., *A strategic approach to the European Security and Defence Policy, The main types of ESDP missions*, [w:] *Civilian crisis management: the EU way*, red. A. Nowak, Chaillot Papers no 90, Paris, czerwiec 2006.
- Turczyński P., *Unia Zachodnioeuropejska (UZE)*, [w:] *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota, mechanizmy działania, zasięg*, red. Łoś-Nowak, Wrocław 2004.
- Wróbel I., *Siły szybkiego reagowania Unii Europejskiej*, [w:] *Unia Europejska. Leksykon integracji*, red. W. Bokajło, K. Dziubka, Wrocław 2003.
- Zięba R., *Unia Europejska jak aktor stosunków międzynarodowych*, Warszawa 2003.

Overview of the EU military and civilian intervention in Africa, the example of the Democratic Republic of Congo

Summary

In 1999 has begun a gradual evolution of the Common European Security and Defense Policy. This was the response of EU countries to the growing threat in the international arena. The emergence of a new policy on advancing the process of European integration was a major contribution to the development of cooperation in the fields of security and in the shaping of political union basis. The EU is carrying out the ESDP civilian, civilian-military and military operations on the European continent and beyond this area.

In fact, since the creation of the European Communities western European countries accounted for postcolonial policies towards African states, especially sub-Saharan Africa. African and non-African colonies of western European states have been associated with the European Economic Community on the basis of the Treaties of Rome in 1957. What is important in the process of decolonization, they regained their independence, but political and economic relationship remained. The current formula for the EU-African cooperation has been significantly transformed.

Involvement in peacekeeping in Democratic Republic of Congo is a clear continuation of the European policy. Since regaining independence by the former Belgian colony the interventions in the DRC have been taken by France and Belgium. Operations such as Artemis, EUFOR RD CONGO, EUSEC, EUPOL RD Congo and EUPOL KINSHASA are the perfect example of growth of the postcolonial regional EU responsibility for the safety of sub-Saharan Africa.